

Antti Hermaja

Tekniikkaharjoituksia pasuunalle

Oheismateriaalia perus- ja opistotasolle

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi

Pop/jazz-musiikin koulutusohjelma

Opinnäytetyö

19.11.2013

Tekijä(t) Otsikko	Antti Hermaja Tekniikkaharjoituksia pasuunalle
Sivumäärä Aika	17 sivua + 0 liitettä 19.11.2013
Tutkinto	Musiikkipedagogi AMK
Koulutusohjelma	Pop/jazz-musiikin koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Musiikkipedagogi
Ohjaaja(t)	Lehtori Jukka Väisänen Lehtori Antti Rissanen
<p>Opinnäytetyössäni tarkastelen muutamaa pasuunansoiton opiskelussa tarpeellista tekniikkaharjoitustyyppiä. Tarkoitukseni oli valita esimerkeiksi hyödyllisiksi katsomiani harjoituksia, jotka eivät ole edustettuina yleisesti käytössä olevissa oppimateriaaleissa ja muokata niistä sopivia esimerkkejä 2/3, 3/3 ja I-tasoilla opiskeleville.</p> <p>Jouheva fraseeraus legatokielityksen ja luonnonlegatojen kautta sekä niihin liittyvä apuvetojen hallinta ovat nykyaikaiselle pasunistille olennaisia keinoja, joita sopii ryhtyä jo varhain opiskelemaan.</p> <p>Olen pyrkinyt merkitsemään mahdollisimman tarkasti vedot hienovirityksineen ja kulloinkin käytettävän artikulaation toteutustavan. Ne ovat keskeinen osa soittimen hallintaa ja näiden harjoitusten päätarkoitus on lisätä tietoisuutta niistä.</p>	
Avainsanat	Pasuuna, soitonopetus, oppimateriaali

Author(s) Title	Antti Hermaja Technical Exercises for Trombone
Number of Pages Date	17 pages + 0 appendices 19 October 2013
Degree	Bachelor of Music
Degree Programme	Pop & Jazz Music
Specialisation option	Music Pedagogue
Instructor(s)	Jukka Väisänen Antti Rissanen
<p>In my thesis I examine a few types of technical exercises that I find necessary in studying the art of trombone playing. My purpose was to choose exemplary exercises that I find useful though absent in most educational materials in common use, and to modify them to be suitable to use on intermediate level.</p> <p>Fluent phrasing through use of legato-tongue and lip-breaks and control of alternate slide positions are essential vehicles for the modern trombonist, and should be included in studies even at early stages.</p> <p>I have tried to write down as carefully as possible the positions and fine-tunings along with the manner of execution of the articulation in case. They form an essential segment of controlling the instrument and to increase consciousness of them is the main purpose of these exercises.</p>	
Keywords	Trombone, instrument pedagogy, educational material

Sisällys

1	Johdanto	1
2.	Pasuunasta	2
3	Näkökulmia harjoitteluun	3
4	Harjoitukset	4
4.1	Suukappaleharjoitus	5
4.2	Lämmittelyä	6
4.3	Kromatiikkaa	8
4.4	Luonnonlegato	10
4.5	Luonnonlegatoa asteikoissa	12
4.6	Luonnonlegatoa kromaattisin terssein	14
4.7	V7-sointukierto	15
4.8	Hellä pitkä kuiskaus	16
5	Pohdintaa	16
	Lähteet	17

1 Johdanto

Pasuunan soittotekniikka on kehittynyt 1900-luvulla suuresti. Erityisesti jazz-pasunistit ovat avanneet uusia mahdollisuuksia melko rajoittuneenakin pidetyn soittimen käsittelyyn. Käytössä olevat oppimateriaalit eivät kuitenkaan ole kaikilta osin tämän kehityksen suhteen ajan tasalla. (Rissanen, 2010, 3.)

Tähän opinnäytetyöhön olen koonnut muutamia käytännöllisiä esimerkkejä teknisistä harjoitteista, jollaisista katsoisin olevan hyötyä perus- ja musiikkiopistotasolla pasunismia harrastaville. Osa harjoituksista on suullista perimätietoa, osan olen keksinyt itse ja jotkut ovat muokkaamiani, helpotettuja tai muuten tarkoituksenmukaisiksi paranneltuja versioita olemassaolevien pasuuna- ja trumpettikirjojen harjoituksista.

Pyrkimykseni oli lähinnä kiinnittää huomio aiheisiin, jotka yleisesti käytössä olevista pasuunakouluista ja kirjoista puuttuvat, tai jotka ovat niukasti tai epäselvästi niissä edustettuina ja/tai selitettynä. Luonnonlegatot, kromatiikka ja apuvädit ovat siksi korostuneita alueita, jotka myös liittyvät ja limittyvät toisiinsa. Perinteiset ja sinänsä tarpeelliset kielitys- yläsävel- ja asteikkoharjoitukset olen samasta syystä sivuuttanut. Mukana on myös suukappale- ja kestävyysharjoitus.

Laajasti käytettyjä ja suhteellisen helposti saatavilla olevia pasuunakouluja ovat mm. Müllerin "Schule für Zugposaune" (1902), David Ubersin "Method for Trombone" (1968), Arbanin "Arban's Famous Method for Trombone" (1936), Eddie Bert'n "The Eddie Bert Trombone Method", Steinerin "Everyday Exercises for Trombone" (1983) sekä Morganin "Boosey Method for Trombone" (2003). Tietoa, harjoitusmalleja ja inspiraatiota hain mm. Antti Rissasen seminaarityöstä "Pasuunansoiton soittotekniikan kehityksestä 1900-luvulla", Bill Watrous'n ja Alan Raph'n kirjasta "Trombonisms", William Andersonin kirjasta "The Cat Anderson Trumpet Method" ja Art Baronin kirjasta "Jazz Riffs for Trombone".

2 Pasuunasta

Pasuuna on vaskipuhallin, jonka tunnusomaisin piirre on liikuteltava u-putki, jonka avulla äänenkorkeutta säädellään. Tämän liikkuvan osan englanninkielinen nimi on slide, Suomessa käytetään useimmiten tästä johdettua sanaa ”slaidi”. Muut pasuunan osat ovat suukappale ja kello. Ensimmäiset pasuunat tehtiin todennäköisesti 1400-luvulla Keski-Euroopassa, ja pasuunan muoto ja toimintaperiaate ovat pysyneet hyvin samankaltaisina.

Koska slide liikkuu portaattomasti, pasuunalla pystytään vaivatta soittamaan puhtaasti kaikissa sävellajeissa. Pasuunasta puhuttaessa tarkoitetaan normaalisti tenoripasuunaa, joka on yleisin. Bassopasuuna on myös laajasti käytössä mm. big bandeissa ja sinfoniaorkestereissa. Näiden lisäksi on olemassa altto-, kontrabasso- ja sopraanopasuunat. Tenoripasuuna on B \flat -vireinen. Nuotit sille kirjoitetaan kuitenkin soivalle korkeudelle, normaalisti f-avaimelle.

Pasuuna on monipuolinen soitin, joka soveltuu niin lyyriisiin ja hempeisiin, kuin raakaa voimaakin vaativiin musiikillisiin toimiin. Pasuunaa käytetään mm. sinfoniaorkestereissa, puhallinorkestereissa, vaskiyhtyeissä, big bandeissa, erilaisissa jazz-yhtyeissä ja puhallinsektion osana rock-, soul-, reggae- yms. rytmimusiikkiryhtyeissä. Soolosoittimena se on notkea ja ilmaisuvoimainen ja on äänialtaan ja soinniltaan ihmismäinen.



Kuvio 1. Tenoripasuuna

3 Näkökulmia harjoitteluun

Näiden ja muiden teknisten harjoitusten osuus päivittäisestä harjoittelusta ei tulisi olla ylenmääräinen. Ainakin puolet ajasta saisi olla puhtaasti musiikin tuottamista: etydejä, kappaleita ja improvisointia.

Harjoitukset voi ensin käydä läpi hitaasti ja rubatossa, jotta kaikki äänet ja asemat tulevat tutuiksi ja ovat kohdallaan. Tehokkainta ajankäyttöä on harjoitella hitaasti ja huolellisesti. Metronomia kannattaa käyttää jo hitaissa tempoissa ja lisätä nopeutta vähitellen.

Se aika, jonka harjoitteluun haluaa käyttää, kannattaa jakaa tasaisesti eri päiville. Päivittäisestä harjoittelusta on suurin hyöty, vaikka aika olisi vähäinenkin.

Sävelkulkujen tuottaminen pasuunalla vaatii välillä suurempia liikkeitä kuin lähes kaikilla muilla soittimilla. Pasuunassa on kuitenkin myös ainutlaatuisia etuja muihin nähden, kuten luonnonlegatoartikulaatiot ja se, että saman äänen voi tuottaa puhtaasti useammasta asemasta sekä pasuunan taipuisa, jylhä, kuulas, ilmaisuvoimainen ja ihmisläheinen sointi. Näiden asioiden harjoittelemalla haltuun ottaminen tuo iloa ja itsevarmuutta soittoon.

4 Harjoitukset

Harjoitukset kuuluvat viiteen kategoriaan: suukappale, luonnonlegato, kromatiikka, kvinttiympyrä ja pitkä ääni.

Suukappaleharjoitus on yksinkertainen, mutta toimiva. Samankaltaisia voi tehdä oppitunnin aluksi call and response- tyyliin. Nuottikuvaksi purettuna oppilas voi tehdä sitä itsekseen kotona.

Luonnonlegatoharjoitukset ovat suurin kategoria työssäni. Sellaiset harjoitukset, joissa siirrytään aina vierekkäiselle yläsäveltasolle, ovat mielestäni tärkeitä, eikä tätä tuoda riittävästi esiin pasuunakouluissa, esim. Müllerin, Arbanin, Uberin ja Morganin kirjoissa. Luonnonlegatoharjoituksia voi tehdä mm. intervaleja kromaattisesti liikutellen, tonaalisesti asteittain ja niitä kannattaa sisällyttää myös lämmittelyyn, kuten työstäni ilmenee. Antti Rissasen, Eddie Bertin ja Watrous & Raphin teoksista löytyy luonnonlegatoaiheista tietoa ja harjoitteita, Rissasen seminaarityö käsittelee niitä yksinomaaisesti.

Sulavien kromaattisten kulkujen tuottamiseksi voi käyttää myös legatokieltä sekä hyödyntää apuvetojen mahdollisuuksia. Kehitin työhöni perus- ja opistotasolle sopivan harjoituksen Watrous & Raphin kirjan esittelemän idean pohjalta.

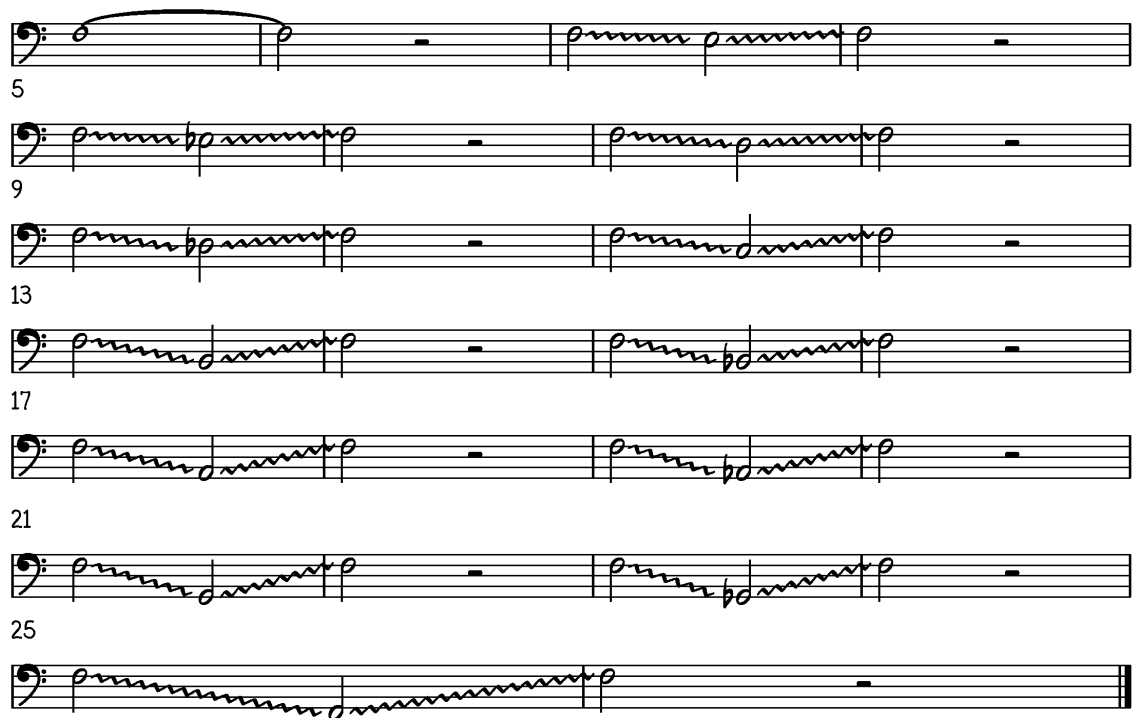
Kvinttiympyräharjoituksen idea on sisällyttää lyhyeseen harjoitukseen kaikki 12 dominanttiseptimisointua pasuunalle helpossa rekisterissä. Samankaltaisia harjoituksia löytyy improvisaatio-oppimateriaaleista, esim Jerry Cokerin Patterns for Jazz- kirjasta, mutta pasuunakouluista tällainen lähestymistapa puuttuu.

Pitkä ääni - harjoitus työssäni on poikkeuksellinen siinä mielessä, että siinä soitetaan vain yhtä ääntä hyvin hiljaa ja pitkään. Harjoitus on Cat Andersonin trumpettikirjasta, muutin sen pasuunan äänialalle sopivaksi. Olen kokenut harjoituksen itselleni hyödylliseksi eritoten soinnin, ”soundin” kehittämisen suhteen.

4.1. Suukappaleharjoitus

Pelkällä suukappaleella soittamisesta on monenlaista hyötyä vaskisoittajalle. Koska suukappale ei tuota yhtä suurta vastusta ilmalle kuin soitin kokonaisuudessaan, se totuttaa soittajan käyttämään reilusti ilmaa. Tällöin huulten värähtely on vapaampaa ja tuottaa hyvälaatuista ääntä. Suukappaleharjoittelu auttaa myös kehittämään sävelkorkeuksien hahmottamista ja intonaatiota. Seuraava harjoitus sisältää kaikki intervallit oktaavin sisältä alaspäisinä ja kurottaa pasuunan keskirekisteristä matalaan päin. Äänestä toiseen liu'utaan mahdollisimman tasaisesti ja portaattomasti. Se sopii alkuverryttelyyn.

SUUKAPPALESUKELLUS



Kuvio 2. Suukappaleharjoitus

4.2 Lämmittelyä luonnonlegatoilla

Lämmittelyn tarkoitus on herättää keho ja mieli rennosti, hellästi ja hitaasti soittotapahtumaan. Tässä harjoituksessa käytetään pitkään matalaan ääneen päättyvää luonnonlegatosarjaa. (Kuvio 3.) Pasuunalla luonnonlegatoartikulaatio syntyy, kun siirrytään yhtä ylemmälle, tai alemmalle yläsävelsarjatasolle (Rissanen 2010, 3). Tällöin voidaan myös hyödyntää kaikkien seitsemän käytössä olevan vedon yläsävelsarjoja eri sävelkulkujen aikaansaamiseksi. Tällaisia luonnonlegatosarjoja sommitellessa voi usein käyttää hyödyksi sitä pasuunan ominaisuutta, että monet äänet ovat löydettävissä useammasta eri vedosta eri kohdasta yläsävelsarjaa. Puhtauden vuoksi vetoja tulee usein korjata yläsävelsarjatason mukaan ylös- tai alaspäin. Nuottikuvaan on merkitty näitä korjauksia apuvetojen kohdalle, esim b5, #6.

LAMMITTELYÄ

KIELITÄ VAIN RIVIN ENSIMMÄINEN ÄÄNI. SOITA TÄYTELÄISELLÄ ÄÄNELLÄ. KUUNTELE POHTAUTTA.

4

5

9

#5 6

13

#6 7

17

b5 #7

21

b4 #6

25

#5

29

33

6 b3

Kuvio 3. Lämmittelylegatoharjoitus

4.3 Kromatiikkaa

Vaikka pasuuna on luonteeltaan kameleonttimaisen kromaattinen siinä mielessä, että sillä voidaan helposti soittaa kaikki äänet puhtaasti, voivat kromaattiset kulut olla myös kiusallisia pasuunalle, sillä sliden ja sitä liikuttavan käden pitää jossain tapauksissa liikkua pitkä, jopa yli puolen metrin matka vierekkäisten äänten välillä, näin erityisesti keski- ja matalassa rekisterissä. Näiden liikkeiden ja sliden sijainnin ei pitäisi kuitenkaan olla kuultavissa esim. äänen vireessä, soinnissa tai artikulaatiossa. Seuraavassa harjoituksessa apuveto on valittu suhteessa kulkujen rytmiseen rakenteeseen, sliden liikkeiden helpottamiseksi. (Kuvio 4.) On helpointa soittaa, kun käden liikkeen suunta vaihtuu iskulla, mieluiten neljän kahdeksasosanuotin ryhmän ensimmäisen nuotin kohdalla. (Watrous & Raph 1983, 8). Kaikissa tapauksissa rytmiiikkaan perustuva apuvetojen käyttö ei ole niin kätevää, sillä ääni on vaikeampi soittaa hyvälaatuisena pidemmästä vedosta, varsinkin jos ollaan ylemmillä yläsävelsarjatasoilla, jolloin vetojen vaihdokset ovat muutenkin lyhyempiä.

Normaalisti kielitettäessä kielen kärki osuu ylähampaiden takaosan ja ikenien rajaseudulle, kuten lausuttaessa taa-tavu. Legatoartikulaatio on lähempänä daa-tavua ja kieli osuu taaemmas.

KROMATIikkaA

KÄYTÄ LEGATORIELTÄ. SOITA TASAISILLA VOIMAKKUUDILLA JA ÄÄNENLAADULLA KAIKKI VEDOT JA VAHDORSET. KOREILE MYÖS PERUSVEDOILLA. KUMPI TAPA ON HELPOMPI?

The musical exercise consists of eight staves, each starting with a measure number and containing a sequence of eighth notes with various accidentals and fingerings:

- Staff 1 (Measure 4): Starts with a flat (b), followed by a sequence of notes with accidentals (b, #, b, #, b, #, b, #). Fingering: 4, 5.
- Staff 2 (Measure 4): Starts with a flat (b), followed by a sequence of notes with accidentals (b, #, b, #, b, #, b, #). Fingering: 4, 5, 6, #6.
- Staff 3 (Measure 7): Starts with a flat (b), followed by a sequence of notes with accidentals (b, #, b, #, b, #, b, #). Fingering: 6, 7, 6.
- Staff 4 (Measure 10): Starts with a flat (b), followed by a sequence of notes with accidentals (b, #, b, #, b, #, b, #). Fingering: #5.
- Staff 5 (Measure 13): Starts with a flat (b), followed by a sequence of notes with accidentals (b, #, b, #, b, #, b, #). Fingering: 6.
- Staff 6 (Measure 16): Starts with a flat (b), followed by a sequence of notes with accidentals (b, #, b, #, b, #, b, #). Fingering: b4, #5, #6 #5, b5 b4.
- Staff 7 (Measure 19): Starts with a flat (b), followed by a sequence of notes with accidentals (b, #, b, #, b, #, b, #). Fingering: #5, b4.
- Staff 8 (Measure 22): Starts with a flat (b), followed by a sequence of notes with accidentals (b, #, b, #, b, #, b, #). Fingering: 4, #5.

Kuvio 4. Kromatiikkaharjoitus

4.4 Luonnonlegato

Luonnonlegatoartikulaatio (engl. lip-break) on pasuunalle tunnusomainen piirre, etenkin kun siihen liittyy sliden liike siirryttäessä yläsäveltasolta toiselle. Esim. trumpetilla tai saksofonilla ei saa aivan saman kuuloista ilmiötä aikaiseksi. Joustavuutta (engl. flexibility) harjoitellessa tavanomaisten samasta vedosta tehtävien harjoitusten lisäksi ja sijaan pasunistin on syytä tehdä harjoituksia, joissa myös vedot vaihtuvat, jotta myös sellaiset luonnonlegatoilmiöt tulevat tutuiksi, ja osaksi sanavarastoa. Samalla slide-käden nopeus ja tarkkuus paranevat. Seuraavassa harjoituksessa sama kuvio toistetaan kolmella eri yläsäveltasolla, niin monesta vedosta lähtien, kuin se kullakin tasolla on mahdollista. (Kuvio 5.)

LUONNONLEGATO

KIELTÄ VAIN ENSIMMÄINEN ÄÄNI. RÄYTÄ APUVETOJA MERKITYISSÄ PAIKOISSA. SOITA ENSIN HITAASTI ILMAN KERTAUSTA. LISÄÄ VAUHTIA VÄHITTELEN, KUNNES SAAT MENEMÄÄN HARJOITUKSEN KERTAUKSINEEN YKDELLÄ HENGITYKSELLÄ.

Kuvio 5. Luonnonlegatoharjoitus

4.5 Luonnonlegatoa asteikoissa

Tuttujen asteikkojen soittaminen luonnonlegatoin kehittää slide-tekniikkaa, joustavuutta, rekisteriä, ja apuvetoakin tulevat samalla tutuiksi. Tässä yksi esimerkki, jossa nuottiin on jälleen merkitty apuvetojen paikat sekä se, mihin suuntaan niitä tulee säätää. (Kuvio 6.) Yläsävelsarja ei ole tasavireinen, joten vireessä soittaakseen tulee sliden tarkkaa sijaintia vaihdella yläsäveltason mukaan.

4.6 Luonnonlegatoa kromaattisin terssein

Terssit ovat kiitollista materiaalia luonnonlegatoja harjoiteltaessa pasuunan keskirekisterissä, 3.-6. yläsäveltasolla, koska sliden liikkeet jäävät pieniksi. Tässä liikutellaan terssejä kromaattisesti. (Kuvio 7.) Saman intervallin liikuttaminen symmetrisesti eri yläsäveltasolla auttaa hahmottamaan ja hallitsemaan soitinta.

LUONNONLEGATOA TERSSEIN

SOITA KAARITETUT VÄLIT ILMAN KIELTÄ. KÄYTÄ APUVETOJA MERKITYISSÄ KOHDISSA.

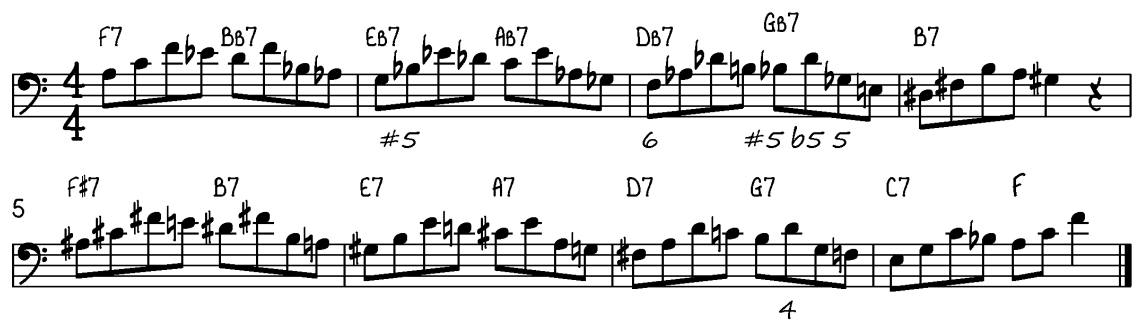


Kuvio 7. Luonnonlegatoharjoitus tersseissä

4.7 V7-sointukierto

Koska pasuunan pituutta ja täten äänen korkeutta säädetään sliden avulla portaattomasti, voidaan sillä vaivattomasti soittaa puhtaasti kaikissa sävellajeissa. Myös esim. kromaattisten sekvenssien hahmottaminen on helppoa samalla yläsäveltasolla pysyttäessä. Eri sävellajien mahdollisimman tasa-arvoisen hallitsemisen lisäksi on tärkeää kyetä siirtymään nopeasti sävellajien ja sointujen välillä. Dominanttiseptimisoinnun avulla moduloiminen on iätön konsti länsimaisessa musiikissa. Seuraavassa harjoituksessa piipahdetaan sen siivellä kaikissa duurisävellajeissa kvinttiympyrää pitkin. Jotta harjoitus olisi mahdollisimman helposti lähestyttävissä se on rekisterissä, joka ei liikaa rasita huulia ja jossa sliden liikkeet ovat pieniä.

V7-SOINTUKIERTO



Kuvio 8. Sointukiertoharjoitus

4.8 Hella pitkä kuiskaus

Pitkien äänien soitto on omiaan parantamaan äänen laatua, kuntoa, kestävyyttä ja oikeastaan kaikkia osa-alueita soitossa. Itse olen havainnut tehokkaaksi tavaksi soittaa helpointa mahdollista ääntä f:ää mahdollisimman hiljaa usean minuutin ajan. Tällaisen harjoituksen jälkeen on syytä lepuuttaa huulia vähintään yhtä kauan, kuin on harjoitusta tehnyt. (Anderson 1973, 7.) Tämä sopii lämmittelyksi tai päivän viimeiseksi harjoitukseksi.

HELLA PITKA KUISKAUS

SOITA 5/10/20 MINUUTIN AJAN. PIDÄ TAHDIN MITTAINEN SISÄÄNHENGITYSTAUKO AINA KUN TARVITSET. LEPÄÄ SOITTAMISESTA VÄHINTÄÄN KYMMENEN MINUUTTIA HARJOITUKSEN JÄLKEEN.



(Kuvio 8. Pitkä ääni)

5 Pohdintaa

Käsittelin opinnäytetyössäni muutamaa tekniikkaharjoitustyyppiä pasuunalle kehittelemieni esimerkkien kautta. Työskentelyprosessissa haasteellisinta ja merkityksellisintä oli pasuunansoittoon liittyvien ilmiöiden selkeä käsitteellinen määrittely ja havainnollistaminen nuottikuvassa sekä sanallisesti.

Oppimateriaalin suunnittelussa on mielestäni tärkeintä hyvät, toimivat harjoitukset sekä niiden selkeä esitys. Ohjeet ja nuottikuva tulee olla sellaiset, ettei tulkinnanvaraa jää sen suhteen, kuinka harjoitus tulee tehdä ja miltä sen pitää kuulostaa. Mielestäni onnistuin tämän suhteen hyvin.

Uskon harjoitusten olevan toimivia ja hyödyllisiä, vaikka esimerkit ovat vain raapaisupintaa ja variaatioita voi kustakin aiheesta kehittää lähes loputtomasti.

Opetustyössä voin hankkia käytännön kokemusta ja palautetta harjoitteiden vaikutuksista ja sopivuudesta. Kokemukseni perusteella huolellisesti tehdyille, selkeälle ja nykyaikaiselle pasuunan perusoppimateriaalille on tilausta ja tarvetta. Kynnys tuottaa omaa harjoitusmateriaalia on nyt pienempi ja voin tältä pohjalta lähteä laajentamaan harjoitusten skaalaa ja jäsentämään sekä monipuolistamaan aihepiirejä.

Lähteet

Anderson, W. (1973). The Cat Anderson Trumpet Method. USA: Gwyn Publishing Company

Arban, J. (1936). Arban's Famous Method for Slide and Valve Trombone. New York: Carl Fischer, Inc.

Bert, Eddie. (1972). The Eddie Bert Trombone Method. New York: Charles Colin

Colin, Charles. (1972). The Brass Player. New York: Charles Colin

Morgan, C. (2003). The Boosey Brass Method for Trombone. London: Boosey & Hawkes, cop.

Müller, Robert. (1902). Schule für Zugposaune I-III. Leipzig: Jul. Heinr. Zimmermann

Pasuunan tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet. (2005). SML-Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry.

Rissanen A. (2010). Pasuunansoiton soittotekniikan kehityksestä 1900-luvulla. Seminaarityö. Sibelius-Akatemia

Stan, Mircea. (1998). Päivittäisiä harjoituksia jazz-pasuunalle. Stan, Mircea

Steiner, F. (1983). Everyday Exercises for Trombone. 1983.

Uber, D. (1968). Method for Trombone. U.S.A: Southern Music Publishing co, Inc.

Watrous B. Ja Raph, A. (1983). Trombonisms. USA: Carl Fischer